

УДК 339.562/564

DOI: <https://doi.org/10.32840/2522-4263/2019-5-32>**Чупріна М.О.***кандидат економічних наук,
доцент кафедри менеджменту**Національного технічного університету України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»***Пилявська Є.О.***студентка**Національного технічного університету України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»***Chuprina Marharyta***PhD in Economics,**Associated Professor of the Department of Management,
National Technical University of Ukraine**«Kyiv Polytechnic Institute of Institutions of Igor Sikorsky»***Pyliavska Yevheniia***Student of the Department of Management**National Technical University of Ukraine**«Kyiv Polytechnic Institute of Institutions of Igor Sikorsky»*

АНАЛІЗ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗШИРЕННЯ ЕКСПОРТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АВТОМОБІЛЕБУДІВНИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ

THE ANALYSIS AND PROSPECTS OF EXPORT EXPANSION OF AUTOMOTIVE ENTERPRISES IN UKRAINE

АНОТАЦІЯ

Статтю присвячено аналізу та шляхам розширення експортної діяльності вітчизняних підприємств автомобільної промисловості. Встановлено, що Україна має потребу запровадити інноваційну модель розвитку на шляху до євроінтеграції, яка, своєю чергою, повинна забезпечити стабільними та значними темпами зростання економіки, допомогти подолати проблеми соціального та екологічного характеру, а також дати поштовх до збільшення експорту. На основі проведеного аналізу діяльності основних українських підприємств із виробництва автомобільної техніки відокремлено основні проблеми та переваги вітчизняної автомобільної промисловості. Виявлено, що експорт автомобілів в Україні має позитивні тенденції до зростання. Запропоновано основні шляхи подолання цих недоліків, що дасть змогу забезпечити вихід вітчизняних підприємств автомобільної промисловості на зовнішні ринки.

Ключові слова: автомобільна промисловість, експортна діяльність, автомобілебудівні підприємства, вітчизняний ринок, зовнішні ринки.

АННОТАЦИЯ

Статья посвящена анализу и путям расширения экспортной деятельности отечественных предприятий автомобильной промышленности. Установлено, что Украина имеет потребность ввести инновационную модель развития на пути к евроинтеграции, которая, в свою очередь, должна обеспечивать стабильными и большими темпами рост экономики, помочь преодолеть проблемы социального и экологического характера, в конечном счете дать толчок к увеличению экспорта. На основе проведенного анализа деятельности основных украинских предприятий по производству автомобильной техники выделены основные проблемы и преимущества отечественной автомобильной промышленности. Установлено, что экспорт автомобилей в Украине имеет позитивные тенденции к росту. Предложены основные пути преодоления этих недостатков, которые дадут возможность обеспечить выход отечественных предприятий автомобильной промышленности на внешние рынки.

Ключевые слова: автомобильная промышленность, экспортная деятельность, автомобилестроительные предприятия, отечественный рынок, внешние рынки.

ANNOTATION

Automobile industry in Ukraine consist of enterprises from an automobile, freight, specialized car, busses, details and stuff wares production. In the developed countries, automobile industry is strategic, which provides development of many contiguous industries of economy, mastering of high-tech, creation of the difficult finished good, with high part of value added, and also employment of population and proper deductions to the budgets of all levels. Today in Ukraine, actually, national automobile industry is almost absent. But examples of other developing countries, such as China, India and South Korea, give the clear understanding to us, that even with worst starting possibilities is real to become world leaders of production of machines. For this purpose it is time to open a market for a foreign capital, and also to take up the real support of national companies. The article is devoted to the analysis and to the ways of expanding export of national automobile industry enterprises. Ukrainian and foreign scientists paid attention to the question of development of automobile industry in Ukraine. Despite of considerable scientific interest our specialists in this topic in Ukraine, numerous theoretical, methodical and practical questions still not studied. It is established that Ukraine needs to introduce an innovative development model on the step towards European integration, which, in turn, should ensure stable and high economic growth, become competitive at the national level, help overcome social and environmental problems, and finally give impetus to increase export. It is proved that considerable potential for growth of the national economy is concentrated on the automobile industry of Ukraine, as the production of cars provides a high rate of added value, generates demand for goods and services of enterprises of related activities (production of rolled metal, plastics, autoglass, autochemistry, etc.) and stimulates research activities. From the analysis of the activity of the main Ukrainian enterprises for the production of motor, the problems and advantages of the national automobile industry are separated on the basis of the

problem. It is revealed that the cars export is not very high quality in Ukraine. The main ways of overcoming these shortcomings are offered, which will allow to provide access of national enterprises of the automobile industry to foreign markets.

Key words: automobile industry, export, automotive enterprises, national market, foreign markets.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Аналіз стану вітчизняної автомобільної промисловості доводить, що українське виробництво автомобілів відрізняється невисокою якістю і через це майже не має попиту на національних та, відповідно, на закордонних ринках. Наші технології виготовлення автотранспорту переважно приблизно на тридцять років є відсталими, і це не дає змоги забезпечити попитом продукцію. Вирішення цих проблем потребує використання нових технологій і закордонних ноу-хау від передових автовиробників, надання значних коштів, що дали б змогу поліпшити виробництво вітчизняної автомобільної промисловості та дати поштовх до розширення експорту [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спираються автори. Євроінтеграція України з конкурентоспроможними країнами зумовлює необхідністю створення нової прогресивної моделі розвитку, завдяки якій ми зможемо наростити національну економіку, подолати проблеми екологічного та соціального характеру, гарантувати економічну безпеку, укріпити зовнішні ринкові відносини та, нарешті, збільшити експорт [2]. Основні підходи до визначення засад дослідження розвитку автомобільної промисловості та економічного потенціалу вітчизняної економіки України зокрема висвітлено в наукових працях Б.М. Данилишина, І.О. Ткаченка, В.П. Приходька, В.В. Глівенка, О.В. Федоренко, О.Г. Кривоконя, О.В. Юринця, О.Я. Марущака та ін. [1-5; 7; 8].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Незважаючи на значні напрацювання за даною тематикою та наукову цінність здійснених досліджень, питання щодо аналізу тенденцій експортної діяльності автомобільних підприємств України та визначення перспектив її розширення залишаються маловивченими. Практична цінність вивчення саме цієї теми має вагоме значення для розвитку національної економіки та потребує поглибленого дослідження.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Мета статті полягає у дослідженні автомобільної промисловості в Україні з виокремленням проблем та шляхів виходу на зовнішні ринки.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. В епоху інтеграції та глобалізації під час створення єдиного світового простору необхідне пришвидшення інтеграції національних ринків до головних зовнішніх ринків. Помітне просування українських виробників на

міжнародну арену відбулося за часи незалежності, проте через економічну кризу країна своє положення, на жаль, утратила [3].

Загальновідомо, що український експорт знаходиться не на високих позиціях. Важливість експорту у національній економіці держави зумовлена економічною інтеграцією, розширенням зовнішніх відносин, світовою інтернаціоналізацією та великою питомою вагою експорту у ВВП України. Україна володіє великим експортним потенціалом, але не знайшла належного ефективного використання [4].

За статистичними даними, у 2016 р. в Україні обсяги експорту зазнали історично низьких показників. Відомо, що в 2012-2016 рр. показники експорту зменшилися на \$32,4 млрд., а саме від \$68,8 до 36,4 млрд. відповідно. У 2016 р. Україна експортувала товарів на \$36,4 млрд., тоді як у 2015 р. показники експорту становили \$38,3 млрд. Важливо виокремити, що на піковому докризовому 2008 р. обсяги експорту були за \$67 млрд. [5].

Як індикатор економічного розвитку країни можна розглядати автомобільну промисловість. Колишні завдяки співробітництву з міжнародними виробниками Україна мала можливість увійти до переліку міжнародних автовиробників. Слід зазначити, що за часів Радянського Союзу спільне автомобільне підприємство із зовнішніми інвестиціями з'явилося вперше саме в Україні [6].

Сьогодні український автопром представлений виготовленням легкових автомобілів, вантажних автомобілів та автобусів, спецтехніки, автомобільної військової техніки, причепів, запчастин та комплектуючих для авто (шин, двигунів, електрообладнання, пластмас тощо).

Виробництво комплектуючих частин для автомобілів в Україні представлено такими групами підприємств:

- вітчизняні виробники автозапчастин, ще побудовані за часів Радянського Союзу, які випускають автокомплектуючі для «ВАЗ», Lanos, Sens та користуюся низьким попитом;

- виробники з іноземним капіталом, близько 98% їхньої продукції йде на експорт, переважно в країни Євросоюзу, прикладом може служити Yazaki Ukraine [7].

В Україні, за даними Єдиного державного реєстру, виготовлення автотранспортних засобів зводиться до таких виробників (табл. 1): ПАТ «Запорізький автомобілебудівний завод» (ПАТ «ЗАЗ»), ПАТ «Автомобільна компанія «Богдан Моторс», ПАТ «Кременчуцький автомобільний завод» (ПАТ «АвтоКрАЗ»), корпорація «Еталон», ПрАТ «Кременчуцький завод дорожніх машин» (ПрАТ «Кредмаш»), ПАТ «Черкаський автобус», ПрАТ «Єврокар», ТОВ «Херсонський автозбірний завод «Анторус», ПрАТ «Завод «Часівоярські автобуси», завод «ЕлектронМаш».

Зазначимо, що виробництво автомобілів впливає на попит, наукову, дослідну та схожі види діяльності: виготовлення автоскла, металу

Таблиця 1

Перелік продукції, що випускаються автомобільними компаніями-лідерами України, 2018 р.

Автомобільна компанія	ПрАТ «ЗАЗ»	ПАТ «Автомобільна компанія «Богдан Моторс»	ТОВ «Авто КРАСЗ»	ПрАТ «Євро-кар»
Офіційне представництво	Chrysler, Renault, Opel, Maseratti, Jeep, Toyota, Cadillac, Chevrolet, Nissan, Smart, Mercedes	Bogdan, LADA, Hyundai, Subaru, Lifan, Great Wall	UAZ, Niva, Audi, Hyundai, Cadillac, Chevrolet, Citroen, Ssang Yong, MG, Geely, Renault	Skoda
Марки автомобілів, які випускаються	ZAZ, UZ Daewoo, Chery, KIA, Chevrolet, Chance,	Bogdan, LADA, Hyundai, Subaru, Lifan, Great Wall	Great Wall, Ssang Yong, Geely	Skoda

Джерело: складено авторами на основі [8]

тощо, тому можна стверджувати, що в українській автомобільній промисловості спостерігається досить непоганий потенціал, який може дати поштовх для поліпшення економічної ситуації в країні.

Малоефективне використання можливостей в автомобільній промисловості України робить її досить специфічною, це пояснюється застарілими технологіями виробництва, устаткуванням.

Варто зазначити, що в розвинених країнах автомобільна промисловість є стратегічно важливою, проте в Україні вона залежить від негласних рішень політичного характеру, що стає перешкодою для зовнішніх інвестицій [8].

Цікаво, що всього 60 машин на 1 тис жителів України забезпечують жителів автомобі-

лями, тоді як у високорозвинених країнах ця цифра сягає 500 та вище.

Оскільки темпи розвитку виробництва українських автомобілів не задовольняють потреби влади, головними завданнями розширення лінії виробництва автомобілів, згідно з Державною промисловою політикою України, є підвищення випуску легкових автомобілів (до 120 тис), вантажних автомобілів (15-20 тис) та автобусів (до 5 тис) щороку (рис. 1).

Серед слабких сторін українського автомобілебудування можна відзначити старі технології, низьку масштабність та рівень локалізації виробництва, відсутність привабливих умов для інвестицій, залежність від імпортованих комплектуючих. Найбільш позитивними сторонами

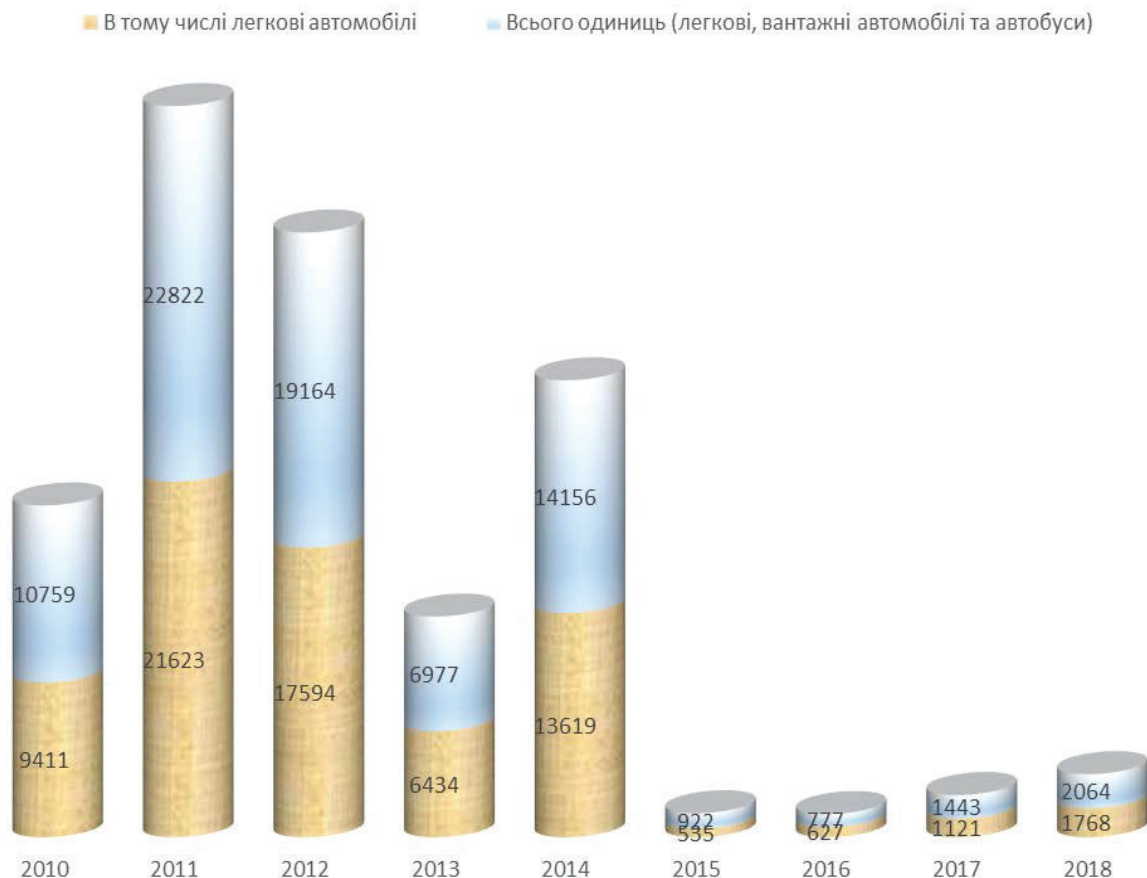

Рис. 1. Виробництво автомобільної техніки в 2010-2018 рр.

Джерело: [9]

українського автомобілебудування є ненасичений та зростаючий внутрішній ринок збуту, ефективна логістика та підготовлені фахівці.

Зазначимо, що в Україні за період січня-травня поточного року обсяг експортованого автотранспорту становив 613 штук, тобто в 3,2 рази менше, ніж у минулому році. Зниження експорту легкових авто дорівнює 88%, оскільки легкових автомобілів поставлено 155 штук на \$2 млн. і 407 автомобілів комерційного та спеціального характеру поставлено за кордон, інакше кажучи, менше на 34%. Ці автомобілі були оцінені митницею в \$21,9 млн. Утім, експорт автобусів становив 51 од. (\$1,8 млн), що більше на 11%, аніж у минулому році. У період із січня по травень 2019 р., за даними Асоціації автовиробників України, дефіцит у зовнішній торгівлі авто становить \$346,8 млн. [10].

На нашу думку, головними джерелами сильної конкурентоспроможності українського автомобілебудування є підвищення якості товарів до міжнародних стандартів та зменшення витрат. Щоб цього досягнути, потрібно: поліпшити технології, оновити обладнання, вдосконалити управління автомобілебудівним виробництвом до ефективного рівня, збільшити експортний потенціал і досягнути високого рівня локалізації виробництва [11].

Після аналізу дослідження автомобільної промисловості можна сміливо стверджувати, що вона різноманітна у послугах перевезення (що є перевагами для компанії), потребує оновлення для забезпечення належного обслуговування підприємств-замовників, а виробництво споживчого автомобільного транспорту має перспективу для подальшого розвитку.

Для розширення виробництва та збуту українським виробникам варто зосередитися на операційному та фінансовому аспекті, внеску нових інвестицій у технології, реалізації виробничого потенціалу на ринку.

Вирішення вищенаведених проблем дасть змогу Україні відкрити для себе нові ринки, стати конкурентоспроможною, пришвидшити економічне зростання та отримати ще низку переваг.

Висновки з цього дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Доведено, що саме автомобільна промисловість у промислово розвинених країнах суттєво впливає на економічний і соціальний розвиток суспільства, дає могутній імпульс розвитку інших видів діяльності, забезпечує стійке зростання зайнятості населення та підвищує товарообіг. Сьогодні для поліпшення ефективності автомобілебудування в Україні необхідно збільшити асортимент автотранспорту для підвищення попиту на внутрішніх і зовнішніх ринках, стати конкурентоспроможним. Проведений аналіз дає змогу зробити висновок, що в Україні практично немає національної автомобільної промисловості. Однак, наприклад, такі країни, як Південна Корея, Китай, Індія, дають поштовх для

роздумів, що навіть за не найкращого початкового потенціалу досить реально стати одним зі світових лідерів із виробництва автомобілів. Щоб це здійснити, потрібно відкрити ринок для іноземного капіталу та зайнятися розробленням програми підтримки вітчизняних виробників.

Подальшого дослідження та методичного доопрацювання потребують питання оцінки ефективності експортної діяльності вітчизняних підприємств автомобільної промисловості та формування системи заходів щодо її підвищення.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Машинобудування в Україні: тенденції, проблеми, перспективи / за заг. ред. Б.М. Данилишина. Ніжин : Аспект-Поліграф, 2007. 308 с.
2. Ткаченко І.О. Проблеми та перспективи інноваційного розвитку автомобілебудування в Україні. 2014. URL : http://confcontact.com/2014_04_25_ekonomika_i_menedzment/tom6/65_Tkachenko.html (дата звернення: 12.09.2019).
3. Гливенко В.В. Аналіз ринку легкових автомобілів України. *Науковий вісник*. 2011. №3(11). С. 176-179. URL : <http://ekona.org.ua/repository/view/335/> (дата звернення: 14.09.2019).
4. Федоренко О.В. Значення цільових програм кредитування для українських підприємств-експортерів. *Проблеми формування нової економіки XXI століття* : праці III міжнарод. наук.-практ. конф., м. Київ, 23-24 грудня 2010 р. Київ, 2010. URL : http://www.confcontact.com/20101224/7_fedor.php (дата звернення: 12.09.2019).
5. Власюк В.В. Український експорт досяг історичного мінімуму в 2016 році. *Федерация роботодавців України*. 2017. URL : <http://fru.ua/ua/mediacenter/blogs/vlasyuk/ukrainskiy-eksport-tovariv-dosiah-istorychnoho-minimumu-v-2016-rotsi-ukrpromzovnisheksperyta> (дата звернення: 16.09.2019).
6. Резник М.Б. Украинский автопром: утраченные шансы и нереализованные надежды. *ZN.UA*. 2018. URL : https://zn.ua/promyshliennost/1-278301_.html (дата звернення: 17.09.2019).
7. Кривоконь О.Г. Сучасний стан та характеристика автомобілебудування як галузі промислового виробництва країни. *Вісник Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут»*. 2011. № 56. С. 78-86. URL : http://repository.kpi.kharkov.ua/bitstream/KhPIPress/17531/1/vestnik_HPI_2011_56_Krivokon_Suchasniy.pdf (дата звернення: 05.09.2019).
8. Юринець О.В., Марущак О.Я. Тенденції та перспективи розвитку автомобілебудівної галузі України у післякризовий період. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. 2013. № 754. С. 99-105. URL : <http://ena.lp.edu.ua> (дата звернення: 11.09.2019).
9. Автомобільна промисловість в Україні. *Z-Україна*. 2018. URL : <http://zet.in.ua/statistika-2/avtomobilna-promislovist-v-ukraini/> (дата звернення: 08.09.2019).
10. Статистика автомобільного імпорту та експорту за 5 місяців. *Укравтопром*. 2019. URL : <http://ukrautoprom.com.ua/statistika-avtomobilnogo-importa-i-eksporta-za-5-mesyacev> (дата звернення: 17.09.2019).
11. Краузе О.І. Моніторинг ринку автомобілебудівної промисловості. *Тенденції розвитку маркетингу в умовах економічних трансформацій* : монографія. 2017. С. 133-148. URL : http://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/21025/2/TRM_2017_Krauze_O_I_Monitoringh_rynku_avtomobilebudivnoi_133-148.pdf (дата звернення: 08.09.2019).

REFERENCES:

1. Danilishin B.M. (2007) Mashinobuduvannya v Ukrayini : tendencyi, problemi, perspektivi [Mechanical engineering in Ukraine: trends, problems, prospects]. Nizhin: Aspekt-Poligraf. (in Ukrainian).
2. Tkachenko I.O. (2014) Problemi ta perspektivi innovacijno-go rozvitku avtomobilebuduvannya v Ukrayini [Problems and prospects of innovative development of automobile industry in Ukraine]. Available at: http://confcontact.com/2014_04_25_ekonomika_i_menedgment/tom6/65_Tkachenko.html (accessed: 12.09.2019).
3. Glivenko V.V. (2011) Analiz rinku legkovih avtomobiliv Ukrayini. [The analysis of the automobile industry in Ukraine]. *Naukovij visnik* [Scientific journal] (electronic journal), vol. 3, no 11, pp. 176-179. Available at: <http://ekona.org.ua/repository/view/335/> (accessed: 14.09.2019).
4. Fedorenko O.V. (2010) Znachennya cilovih program kredituvannya dlya ukrajinskih pidpriyemstv-eksporteriv [The value of lending programs for Ukrainian exporters]. Proceedings of the *Problemi formuvannya novoyi ekonomiki XXI stolittya* (Ukraine, Kyiv, December 2324, 2010). Available at: http://www.confcontact.com/20101224/7_fedor.php (accessed: 12.09.2019).
5. Vlasyuk V.V. (2017) Ukrayinskij eksport dosyag istorichnogo minimumu v 2016 roci [Ukrainian exports reached a historic low in 2016]. *Federaciya robotodavciv Ukrayini* [Federation of Employers of Ukraine] (electronic journal). Available at: <http://fru.ua/ua/mediacenter/blogs/vlasyuk/ukrainskyi-eksport-tovariv-dosiah-istorichnoho-minimumu-v-2016-rotsi-ukrpromzovnisheksperyta> (accessed: 16.09.2019).
6. Reznik M.B. (2018) Ukrayinskij avtoprom: utrachennye shansy i nerealizovannye nadezhdy [Ukrainian automotive industry: lost chances and unfulfilled hopes]. *ZN.UA* (electronic journal). Available at: https://zn.ua/promyshliennost/1-278301_.html (accessed: 17.09.2019).
7. Krivokon O.G. (2011) Cuchasnij stan ta charakteristika avtomobilebuduvannya yak galuzi promislovogo virobництва krayini [The current state and characteristics of the automotive industry as an industry of the country's industrial production]. *Visnik Nacionalnogo tehnicnogo universitetu "Harkivskij politehnicnij institut"* (electronic journal), vol 56, pp.78-86. Available at: http://repository.kpi.kharkov.ua/bitstream/KhPI-Press/17531/1/vestnik_HPI_2011_56_Krivokon_Suchasny.pdf (accessed: 05.09.2019).
8. Yurinec O.V., Marushak O.Ya. (2013) Tendencyi ta perspektivi rozvitku avtomobilebudivnoyi galuzi Ukrayini u pislyakrizovij period [Trends and prospects for the development of the automotive industry of Ukraine in the post-crisis period]. *Visnik Nacionalnogo universitetu "Lvivska politehnika"* (electronic journal), vol. 754, pp. 99-105. Available at: <http://ena.lp.edu.ua> (accessed: 11.09.2019).
9. Z-Ukraina (2018) Avtomobilna promislovist v Ukrayini [Automotive industry in Ukraine]. Available at: <http://zet.in.ua/statistika-2/avtomobilna-promislovist-v-ukrayini> (accessed: 08.09.2019).
10. Ukravtoprom (2019) Statistika avtomobilnogo importu ta eksportu za 5 misyaciv [Automobile import and export statistics for 5 months]. Available at: <http://ukrautoprom.com.ua/statistika-avtomobilnogo-importa-i-eksporta-za-5-mesyacev> (accessed: 17.09.2019).
11. Krauze O.I. (2017) Monitoring rinku avtomobilebudivnoyi promislivosti [Automotive industry market monitoring]. *Tendencyi rozvitku marketingu v umovah ekonomichnih transformacij : monografiya* [Trends of marketing development in the conditions of economic transformations: a monograph] (electronic journal), pp. 133-148. Available at: http://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/21025/2/TRM_2017_Krauze_O_I_Monitorynh_rynku_avtomobilebudivnoi_133-148.pdf (accessed : 08.09.2019).